

ALENA PROKOPOVÁ / 3. 8. 2017

Křižáček

Vítězný snímek MFF Karlovy Vary vzbuzuje mezi českými filmovými kritiky diskuze o účelu a smyslu „artových“ filmů. Vzápětí po festivalovém uvedení byly na internetu uveřejněny texty, které vypovídají rovněž (a možná především) o možnostech i kondici současné české filmové publicistiky.

Středověká road movie scenáristy, režiséra a producenta Václava Kadrnky přichází ve čtvrtek 3. srpna do kin s velkým doporučením z MFF Karlovy Vary, kde před měsícem získala tamní nejprestižnější ocenění – Křišťálový glóbus. Uvedení *Křižáčka* ve světové premiéře ve varské hlavní soutěži s sebou přináší různá distribuční specifika: film už na projekcích ve Varech vidělo nezanedbatelné množství diváků, což v některých případech snižuje návštěvnost festivalového filmu při následném uvedení do české distribuce. To však zřejmě nebude případ *Křižáčka*, kterému další diváky přitáhne v rámci klasické kinopremiéry právě statut oceněného díla. Pro producenta a distributora jde o cenný marketingový bonus, protože Kadrnkův film je ryzím, autorským, artovým projektem, který ze své podstaty nemůže počítat a ani nepočítá s větším diváckým ohlasem.

Tento typ uvedení s sebou současně přinesl tu situaci, že filmoví publicisté o Kadrnkově snímku píší už prakticky měsíc (projekce filmu pro profesionály se na MFF Karlovy Vary uskutečnila 5. července dopoledne, večer byl pak *Křižáček* slavnostně předveden veřejnosti ve Velkém sále hotelu Thermal). První zhlédnutí filmu vygenerovalo několik „prvních dojmů“, které začaly na internetu vytvářet mediální obraz *Křižáčka* téměř okamžitě po zmíněné projekci. (Svébytnou součástí tohoto obrazu je kritika ve Filmu a době 2/2017 dostupné přímo na festivalu, jejíž autor Michal Kříž měl ovšem možnost vidět film se značným předstihem před kolegy.)

Díky karlovarské projekci a reakci na ni došlo především ke korekci představy o ději, v rámci jehož popisu původní informace uváděly jako hlavního hrdinu malého Jeníka

(popis se do této chvíle dochoval na stránce filmu v české Wikipedii. „Oficiální text distributora“ na csfd.cz už uvádí jako základ děje „dvojí putování“ – Jeníka a rytíře Bořka, který ztraceného synka hledá, ale o stáří anotace svědčí skutečnost, že určuje jako datum premiéry *Křižáčka* „podzim roku 2015“). Pokud jde o vývoj příběhu a původní akcent na postavu ztraceného dítěte, nejzajímavější volné informace poskytuje Kadrnkova internetová stránka filmu.

Realizace *Křižáčka* zjevně trvala déle, než tvůrci předpokládali, nesplnila se však pochybnost Jakuba Jiříšty, který v květnu 2013 na serveru indiefilm.cz na základě prezentace připravovaných projektů na plzeňském festivalu Finále upozorňoval na skutečnost, že jen skutečně málo z nich se dopravuje až k premiéře.

První reakce domácích publicistů na *Křižáčka* po uvedení na festivalové projekci pro profesionály (5. července v 10:30) nebyly příliš pozitivní, což můžeme do značné míry přičíst i nadměrnému očekávání spojenému s jediným českým titulem, který festivalová dramaturgie v čele s uměleckým ředitelem Karlem Ochem letos vybrala do soutěže. Současně „festivalové prostředí“ nabízí srovnání s jinými kvalitními tituly – a to včetně dalších jedenácti snímků z hlavní soutěže, v jejímž rámci se sympatie odborníků i diváků přikláněly zvláště k ruské *Arytmii*, izraelskému *Cukráři* a francouzské *Korporaci* (jak ukazuje žebříček hlasování vybraných, renomovaných mezinárodních kritiků ve *Festivalovém deníku*, kde má *Křižáček* dokonce nejhorší hodnocení z celé dvanáctky!) .

Mezi prvními dojmy z festivalového uvedení *Křižáčka* měla důležité slovo vlivná kritička Mirka Spáčilová, která zahájila „odstřel filmu“ na iDNES.cz textem s názvem Český Křižáček je nejlínějším filmem karlovarské soutěže. Snímek pro Spáčilovou představuje „umění pro umění“, dráždí ji pomalostí i potlačením hereckého projevu („všichni nosí nezúčastněný výraz, jenž se odráží i na tvářích diváků“.) Zaznamenala úbytek publika ze zmíněné projekce pro profesionály i skutečnost, že těm, co vydrželi do konce a pustili se do kuloárových debat, se příliš nedaří verbalizovat, „co jim režisér Václav Kadrnka chtěl sdělit“ („nejsmělejší hypotéza našla paralelu s dnešní vlnou mladičkých fanatiků bojujících za jakoukoli víru“). *Křižáčka* vnímá Spáčilová jako „podobenství převelice zakuklené, nesdílné, prosté emocí a hlavně založené na omylu, že postačí pár dlouhých záběrů na komparz v dobových úborech, aby se z filmaře stal nový František Vlácil“. (Svůj první dojem tato filmová kritička rozvíjí v recenzi vydané 1. srpna 2017 s titulkem Trucovitě nedivácký. Křižáček je křížovka, která ztratila

pointu, kde zmiňuje i skutečnost, že Státní fond kinematografie poskytl Kadrnovu filmu podporu na vývoj i výrobu v celkové výši 9,5 milionu korun, přičemž „bude zajímavé sledovat, kolik peněz se vrátí ze vstupného“.)

Ještě rychlejší než Mirka Spáčilová, jejíž „festivalový“ raport se na internetu objevil 5. července v 15:54, byla její dcera Tereza, jejíž „likvidační text“ Křižáček: Jediný český soutěžní film ve Varech nezachrání ani zpocený Roden byl zveřejněn v internetové verzi Reflexu už ve 13:10 (tedy obdivuhodných 70 minut po skončení projekce). Jakoby v souvislosti s ironickým poznatkem matčiným („Především je však *Křižáček* studií chůze.“) o filmu píše, že „od začátku až bolestně přesně víme, kam by rád – a že tam nikdy nedojde“. Jako příslušnice mladé, a tedy akčnější generace pak Tereza Spáčilová uvádí, že hrdinu „doslova tlačíme očima, aby už k tomu pečlivě aranžovanému horizontu konečně doklopýtal a my se dočkali stříhu (jenž ovšem žádný posun nepřinese)“. Film shledává prázdným a podle ní jej nezachrání ani atraktivní italské lokace, ani „jindy zázračný talent Karla Rodena, jenž se coby zoufalý otec může uchodit a upotit“. Zatímco její matka srovnává *Křižáčka* s Vlácilovými filmy, Tereze Spáčilové vytanula spíše souvislost s Ingmarem Bergmanem („Navléct herce, kteří nemají co hrát, do křižáckých kostýmů a nechat je dekorativně statovat na přesvíceném pozadí v bláhové víře, že se tak zrodí nový ‚Bergman‘, nemá totiž s takzvanou vysokou filmařinou společného zhora nic“).

Neméně bleskovou, leč seriózněji laděnou reakci poskytl v den projekce Ondřej Pavlík na internetové stránce cinefilského časopisu Cinepur v textu Český film *Křižáček* pozvolna šálí divácké smysly. Povšiml si toho, že *Křižáček* je součástí skupiny dějově vyprázdněných, meditativních filmů, jež tvoří ve festivalovém okruhu jeden z dominantních typů produkce. Absenci konvenčního dramatu si podle něj tyto snímky vynahrazují „hrou významů a stylu“ (vizuální metafor, proměny barev a struktury). Divácké potěšení v *Křižáčkovi* pak podle Pavlíka neplyne ani tak z Kadrnkova vnímání a prezentace krajiny, jež během rytířova putování neprochází zásadnějším vývojem, ale ze sledování unikajícího „obrazu“ rytířova syna Jeníka. Pavlík však poznamenává, že Kadrnkův film automaticky nepatří „do světové špičky soudobé minimalistické tvorby a že „především s ohledem na řemeslné kvality má stále určité rezervy, není tak soustředěně prokomponovaný, působí snad i trochu zastarale, archaicky“.

Jan Gregor ze serveru aktulane.cz vsadil na ostřejší vtip v glose s výmluvným názvem Křížáček připomíná Svatý Grál skupiny Monty Python. Bohužel ale bez humoru (o den později než dosud zmínění autoři – 6. 7. 2017). Zklamaně konstatuje, že „postavy neprojdou žádným vývojem a ani zdařilý hudební podkres Vojtěcha a Ireny Havlových žádnou transcendenci z totálně plochého děje nevykřeše“, přestože „pro odvahu režiséra Václava Kadrnky sáhnout po historické látce a natočit ji kontemplativním způsobem nelze nemít než slova uznání“. *Křížáček* pro Gregora představoval ve Varech „bohuzel velmi útrpný zážitek“ jako snímek „tak dokonale vyprázdněný, že člověk režiséra podezírá, že to snad musí být sadistický autorský záměr“. Scéna, kdy se Bořek vrhne u stánku na vyřezávané figurky, protože mu tváří připomínají syna, a trhovci propuknou v absurdní hurónský smích, Janu Gregorovi bezděčně připomíná montypythonovský *Svatý grál*.

Rimsy (Mojmír Sedláček) uveřejnil – dva dny po projekci (7. července) – svou recenzi filmu na MovieZone a zapracoval do textu i poznatek z tiskové konference, na které Václav Kadrnka reagoval na otázku ohledně radikálně „vyčištěné“ podoby středověku ve svém filmu („Budete se možná divit tomu, jak je zde středověk zpracován čistě, bez špíny, hluku a přebytečných detailů. Tohle stylistické rozhodnutí sice ubírá na atmosféře doby, pomáhá však jasnému přesahu příběhu, který se může odehrávat kdykoli a kdekoli“). Sedláčkovi připomíná *Křížáček* nedávno uvedenou alegorii Menandros a Thaïs, jež je podle něj rovněž místy meditativní a podobně formálně stylizovaná.

Zdůrazňuje, že *Křížáček* je „do značné míry dotvářen v divákově hlavě“, ale vyčítá mu „nedostatečné zpracování, které nedokáže v jednotlivostech zaujmout“. Obecně je však smířlivější než citovaní kolegové a kladně hodnotí trefně vystižené „lpění na minulosti a zároveň blednutí vzpomínek, samota, otcovství“. Zmiňuje pravděpodobnou polarizaci diváckých názorů (jde o „náročný film, který pro zábavychtivého diváka bude představovat strašlivá muka, ale masochistického fanouška artu potěší vrstevnatostí témat a prostorem k přemýšlení.“).

Rozvážnější než „první střelci“ pracující pod tlakem požadavků na rychlou informaci je i Martina Vacková, která na internetových stránkách České televize (jeden z koproducentů filmu) v textu s názvem Křížáček je odvážný píše, že se „tvůrcům podařilo navodit atmosféru středověké krajiny a prostředí – příroda bez staveb,

snímaná v bělostném tónu, dává cestě za ztraceným synem duchovní rozměr i pocit čistoty“. Podle ní Kadrnkův film „klade v kvantitativně silně se rozvíjející české kinematografii staronovou otázku: je lépe točit esoterické umění pro poučené milovníky filmu, nebo divácké filmy?“.

Obsáhlý „varský“ text uveřejnila 7. července na stránkách internetového Respektu Jindřiška Bláhová (*Křižáček vyčnívá navzdory klopýtání po cestě významů*).

Upozorňuje v něm na to, že formálně je Kadrnkův film nejvýraznějším titulem nejen v karlovarské soutěži, ale i v rámci tuzemské produkce posledních let. Všimá si, že režisér ve spolupráci s výtvarníkem Danem Pitínem „převodl literu jazyka do propracovaných pročištěných kompozic s jasnou symbolikou barevných ploch, s vedením postavy prostorem za čímsi, co před ní neustále uniká, a do předmětů-ornamentů, které mají navodit pocit zvláštního zatajení plynutí vnitřního času“. Ke *Křižáčkovi* je podle Bláhové třeba přistupovat spíš jako k modlitbě nebo k meditaci, nicméně film „až příliš odtažitě a podprahově pracuje se zatajováním a vnitřním rytmem“, takže „nabízená spiritualita spojená s náboženskými motivy sama o sobě nestačí“. Podle kritičky Respektu panuje rozdíl mezi uměleckým filmem, který klade nároky na diváka a vyzývá jej ke spoluúčasti, a mezi takovým, „který nechává tolik prostoru, až spoluúčast vlastně ztěžuje“. Bláhová cítí i disproporci mezi rámcem náboženské mystiky a zachycením „světského“, niterného rodičovského prožitku. I ona využívá v textu motiv putování, když píše, že Kadrnka je po dvou celovečerních filmech mezi českými režiséry výjimečný, „což platí navzdory klopýtání po kamenité cestě významů i pro *Křižáčka*“.

Tomáš Stejskal v recenzi uveřejněné v internetové verzi Hospodářských novin (*Poema Křižáček dobývá karlovarský festival pokornou filmovou meditací*) označuje snímek za nejčistší filmový tvar letošní karlovarské soutěže a rovněž vyzdvihuje umělecké kvality filmu i v mezinárodním měřítku („Kadrnka svého Křižáčka natočil až obřadně. Jako by nechtěl jakoukoliv vyčnívající emoci narušit čistotu vyprávění o těch nejintimnějších věcech v nitru člověka.“). Přirovnává film nejen k některým dílům Vlácilovým, ale evokuje mu poetiku oblíbených festivalových umělců (Mexičan Carlos Reygadas či Tchajwanec Hou Hsiao-hsien). Soudí ovšem, že „věci drhnou, jakmile postavy promluví“, což podle něj bylo příznačné i pro režisérův předchozí film – debut *Osmdesát dopisů* –, jenž mu zase připomněl civilní postupy rumunské nové vlny. Diváka vybízí Stejskal k trpělivosti a k tomu, aby se „napojil na rytmus obrazů, v nichž se

zračí bolest ze ztráty, a přesto zároveň obrovská pokora při hledání milované bytosti“. Současně kritik oceňuje, že Kadrnka nepodléhá módním trendům, a dokonce soudí, že bez podobných děl by „kinematografie nikdy neexistovala v takové podobě, jak je známá“. Nakonec píše, že podobná díla dostávají spíše ceny za umělecký přínos, nikoli ty hlavní za nejlepší film či režii (což se pouhý den po uveřejnění textu – po udělení festivalových cen – ukázalo jako chybný předpoklad).

Těsně před slavnostním ceremoniálem MFF Karlovy Vary se s filmem v internetové recenzi vypořádal i renomovaný kritik Lidových novin Marcel Kabát, který prokázal dobrou přípravu, když se opřel o čerstvou a důkladnou znalost literární předlohy k filmu (*Kadrnkův Křižáček se na hlavu nestaví ani z Vrchlického*). Z Kabátova pohledu Kadrnka ve vztahu k předloze „učinil svým divákům tu spornou službu, že příběh zbavil prakticky všeho dobrodružného, výpravného a samozřejmě i té trochy vtipu, která v něm tu a tam byla“. *Křižáček* je podle Kabáta vzdálený Vrchlického novoromantickým, bohatým popisům, které „oděl do středověkého mnišského roucha“. Výsledek pro kritika Lidových novin nabízí „jen velmi dlouhý, naivně stylizovaný obraz rytíře na málo nadějně cestě za ztraceným synem“. Režisérovo sdělení je pak až příliš subtilní, což ochromuje jeho uměleckou hodnotu.

Karolina Benešová na serveru Červený koberec s blížící se kinopremiérou aktualizovala svůj nespokojený „festivalový text“, v jehož závěru se ptá, proč a pro koho se takové filmy vůbec točí. („Pokud se nám takový /údajně/ velice umělecký snímek nelíbí, jsme snad méněcenní diváci otupělí mainstreamovými hity, kteří nemají vkus a jsou líní se nad filmem zamyslet? Nebo je to prostě špatně natočený film, ve kterém se nic neděje, a i to málo, co se tam dít mohlo, je pohřbeno nekonečnými záběry padacích mostů a hořícího polínka?“) Divákovi doporučuje, že svůj čas lépe využije, pokud se sám půjdete projít do lesa nebo se projede na koni („Bude to sice bez Rodena, ale nejspíš se dočkáte mnohem hlubšího zážitku“.)

Jan Varga v recenzi uveřejněné na stránce Filmserver (původně psané pro FilmSpot) v textu s názvem *Křižáček má velké umělecké ambice, ale i ubíjející pomalé tempo* shrnuje, že film je „pokusem o meditativní uměleckou filmovou fresku, která vypráví především obrazem a symboly a jejímž stěžejním bodem je podobenství o rodičovské odpovědnosti“, překážkou je však pro něj meditativní tempo vyprávění. Upozorňuje i na jiný často diskutovaný prvek vyprávění – Kadrnkovo rozhodnutí realizovat film ve

formátu 4:3, který je pro historický žánr atypický („o nějaké obrazové monumentálnosti však nemůže být řeč – *Křižáček* je z nějakého důvodu natočen v úzkém, neširokoúhlém formátu – a o nějakém zážitku z bohaté filmové výpravy jakbysmet“). Vargu otravuje i úspornost lokací i castingu. Předjímá, že „převažujícím dojmem u většiny diváků stejně bude, obávám se, nepřekonatelná a nestravitelná nuda, což i do značné míry relativizuje jeho nedávné slavné vítězství v hlavní soutěži na festivalu v Karlových Varech“.

Křižáčka (a s ním i českou filmovou publicistiku, která dostala možnost vidět film znovu na novinářské projekci) čeká s kinopremiérou *Křižáčka* další kolo recenzí, které budou pravděpodobně díky časovému odstupu a méně zjitřeným emocím smířlivější (a samozřejmě i vyargumentovanější) než některé popsané „první dojmy“.

Křižáček (ČR 2017), režie: Václav Kadrnka, scénář: Vojtěch Mašek, Jiří

Soukup, Václav Kadrnka, kamera: Jan Baset Střítežský, hudba: Irena Havlová, Vojtěch Havel, střih: Pavel Kolaja, zvuk: Jan Čeněk, hrají: Karel Roden, Aleš Bílík, Matouš John, Jiří Soukup a další. CinemArt, 90 min. Premiéra: 3. 8. 2017.